

Lausunto

Asia: Kilpailukieltotyöryhmän muistio - TEM raportteja 2019:46

Agronomiliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto työ- ja elinkeinoministeriön asettaman työryhmän raportista, jossa on pyritty selvittämään kilpailukieltosopimusten ja kilpailevan toiminnan kiellon muutostarpeita.

Viittaamme Akava ry:n ja Ylemmät Toimihenkilöt YTN ry:n tässä asiassa antamaan lausuntoon ja haluamme tuoda siinä esitettyjen seikkojen ohella esiin oman jäsenistömme osalta seuraavaa:

Katsomme että, kilpailukietoja koskevaa lainsäädäntöä on uudistettava ja

- Työsopimuslakiin on laadittava säännökset pakollisesta korvauksesta kilpailukiellon koko sidonnaisuusajalta. Muutoksen jälkeen palkkaan perustuva korvaus on yksi kilpailukieltosopimuksen voimassaolon edellytys.

Muutos vähentäisi merkittävästi nimenomaan aiheettomien kilpailukieltojen määrää. Aiheeton kilpailukielto on sellainen, jossa sen kohteena oleva työntekijä ei ole sellaisessa asemassa, tai hänellä ei ole sellaisia tietoja, osaamista tai taitoja, että kilpailukiellolle tosiasiallisesti olisi laissa edellytetty erityisen painavaa syy. Aiheettomien kilpailukieltojen määrä vähenisi sen vuoksi, että työnantaja ei ole valmis maksamaan tarpeettomista kilpailukieltosopimuksista. Aiheelliset kilpailukiellot säilyisivät, koska ne ovat yritykselle kannattavia ja tuottavia sopimuksia. Korvaus ja sen suuruus ovat ratkaisevia ohjausvaikutuksen tehokkuuden kannalta. Korvaus ohjausmekanismina on sinällään jo nykyllä lainsäädännössä osoittanut toimivuutensa. Nykytilanteessa työnantajat käyttävät pääsääntöisesti pisintä mahdollista kilpailukieltoa (6 kuukautta).

- Lisäksi sopimussakko on kiellettävä kilpailukieltosopimusten tehosteena. Yksinään toimenpide on riittämätön. Sopimussakon kieltäminen ei rajoita työnantajien kilpailukieltosopimusten laajaa käyttöä, vaan ainoastaan vähentää hieman työntekijän kokemaa haittaa.

26.9.2019

- Lakiin perustuvan korvauksen lisäksi voidaan luoda sanktioita kilpailukieltoehtoja koskevan lainsäädännön reunaehtojen noudattamatta jättämisestä, mutta ne eivät ole riittävä keino perusteettoman käytön vähentämiseksi.
- Lainsäädäntöä muutettaessa on samalla korjattava kilpailukieltojen käyttöön liittyviä muita lainsäädännöllisiä ongelmia. Lisäksi säännöksiä uudistettaessa on varmistettava, että uusien säännösten vaikutus ulotetaan myös niihin sopimuksiin, jotka on solmittu ennen uuden lain voimaantuloa.

Akava selvitti laajasti vuonna 2017 kilpailukielto sopimusten käyttöä. Agronomiliitto oli mukana selvityksessä. Selvityksen tekemisen jälkeen kilpailukielto sopimusten ja -ehtojen käyttö on edelleen lisääntynyt jäsenkunnassamme ja niiden käytöstä on tullut standardinomainen käytäntö lähes kaikessa asiantuntijatyössä. Arvio erityisen painavasta syystä tehdään näkemyksemme mukaan henkilöstöryhmän perusteella, ei työnantajan liikesalaisuuden suojan tarpeesta käsin kuten voimassa oleva lainsäädäntö edellyttäisi. Kilpailukieltoja käytetään myös hyvinkin suorittavissa ja matalasti palkatuissa tehtävissä.

Työntekijän kannalta lainvastainenkin kilpailukielto aiheuttaa pääsääntöisesti aina oikeudellisen riskin ja vaikuttaa merkittävästi työpaikan vaihtoa koskevassa päätöksenteossa. Myös työntekijöiden neuvotteluvara kilpailukiellon ehtojen osalta on tosiasiasa minimaalinen. Kilpailukiellot ovat yrityksissä standardoituja ja niiden muuttaminen työsopimusta koskevien neuvottelujen yhteydessä lähes mahdotonta. Työntekijän kannalta tilanne on usein ”ota tai jätä”.

Kilpailukieltojen voimakas yleistyminen on käytännössä muuttanut korkeakoulutettujen työmarkkinat jähmeiksi ja hankaloittanut työvoiman vapaata liikkuvuutta. Nykytilanne ei vastaa sääntelyn alkuperäistä tarkoitusta. Nykytilanteen on mahdollistanut seuraavat asiat: kilpailukiellosta sopiminen luo taloudellista arvoa työnantajalle, kilpailukiellosta sopiminen on työnantajalle maksutonta enintään 6 kuukauden mittaisissa kielloissa ja kilpailukieltoja koskevien työsopimuslain määräysten rikkominen on työnantajalle riskitöntä.

Kilpailukieltoehtoihin liittyy useita sellaisia ongelmia, joita muistiossa ei ole selvitetty ja joiden korjaaminen tulisi tehdä säännöksiä muutettaessa. Näitä ovat muun muassa kilpailijan käsite, työnantajan käsite, irtisanomisaika, määräaikaisten työsopimukset, koeaikapurku, lomauttaminen, itsensätyöllistäjien asema ja oikeussuojakeinojen, kuten turvaamistoimen, käyttö kilpailukieltojen yhteydessä. Myös alueellinen kattavuus on ongelma, joka liittyy esimerkiksi EU:n jäsenmaiden rajat ylittäviin tilanteisiin.

Muistiossa esiintuodut ratkaisuvaihtoehdot kilpailevan toiminnan kiellon epäasianmukaisen käytön rajoittamiselle ovat näkemyksemme

26.9.2019

mukaan puutteelliset ja osa esitetyistä ratkaisuvaihtoehdoista jopa syventäisi nykyisiä ongelmia.

Agronomiliitto ry:n puolesta

Minna Hälikkä
neuvottelupäällikkö, VT

